

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

ПРЕДМЕТ: 19. 10. 2015.			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредности
08	3045		

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

**Предмет: ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ УРАЂЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
КАНДИДАТА МИЛИЦЕ ДРАГИЧЕВИЋ**

Одлуком Наставно – научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу бр 2520/6.2 од 28. 09. 2015. године формирана је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Милице Драгичевић под називом „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ у саставу: др Ненад Ђурђевић (ментор), редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, др. Миодраг Мићовић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и др Снежана Миладиновић редовни професор Правног факултета у Подгорици Универзитета Црне Горе.

На основу увида и анализе урађене докторске дисертације, Комисија подноси Наставно – научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О КАНДИДАТУ

1.1. Кратка биографија

Милица Драгичевић је рођена 18. 11. 1980. године у Бијељини. Кандидаткиња је на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу 2009. године уписала прву годину докторских студија, а све испите је положила са просечном оценом 9,80. На Правном факултету Универзитета у Београду завршила је академске дипломске мастер студије на Грађанскоправном модулу, а у оквиру њега Имовинскоправном II подмодулу, са просечном оценом 9,75. Одбранила је на Правном факултету у Београду мастер рад 26. 02. 2008. године под насловом: „Раскид

уговора због материјалног недостатка ствари“. Завршила је Правни факултет на Универзитету у Источном Сарајеву са просечном оценом 8,80, 06. фебруара 2004. године. Завршила је Гимназију "Филип Вишњић" у Бијељини са одличним успехом 1999. године, а 1995. завршила је ОШ „Јован Дучић“ као вуковац. Мајка је двоје деце. Активно говори енглески језик, а поседује и пасивно знање немачког и француског језика

У 2003. години као студент је похађала програм обуке студената који је организовао Омбудсман за људска права Босне и Херцеговине у Сарајеву, а током 2003 и 2005. године је учествовала као студент и асистент на такмичењу правних факултета у симулованом суђењу, које је организовала *ABACEELI* организација за подручје Босне и Херцеговине. У 2012. години била је члан Организационог одбора за међународни научни скуп „Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног“ одржаног на Палама 29. и 30. јуна 2012. године. Исте године учествовала је у раду Тринаесте зимске школе европског права од 20. до 25. 02. 2012, на Златибору. Пријавила се за учешће на пројекту Регистрација права које финансира Министарство науке и технологије Републике Српске. Учествовала је на више националних и међународних научних скупова, како у Републици Српској тако и у Републици Србији.

Када је у питању радно искуство, од децембра 2014. године је радила као самостални стручни сарадник за правне послове у Ј. П. „Дирекцији за изградњу и развој града“ Бијељина.. Од јуна 2015. године радила је као асистент на Правном факултету у Источном Сарајеву на предмету Облигационо право, а од 2008. године је бирана, од стране Сената Универзитета у Источном Сарајеву у звање вишег асистента за ужу научну област „Грађанско право“ и поново је 11. 09. 2015. године од стране Сената Универзитета у Источном Сарајеву реизабрана у исто звање.

Кандидаткиња има десетогодишње искуство држања вежби из предмета: Облигационо право општи и Облигационо право посебни дио, Грађанско процесно право, Увод у грађанско право, Стварно право и Привредно право. Тренутно држи вежбе из предмета Облигационо право општи и Облигационо право посебни дио на Правном факултету у Источном Сарајеву. Предмет научног интересовања кандидата је првенствено Облигационо право.

1.2. Значајнији радови у научним часописима

До сада је кандидаткиња објавила укупно 15 радова и то:

1. М. Драгичевић, *Ништави уговори*, Зборник Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 4/2008, Правни факултет, 309 – 326. (COBISS.SR-ID 513199793);
2. М. Драгичевић, *Новчана накнада нематеријалне штете*, Зборник радова Правног факултета, Пале 2009, 279 – 295. (COBISS.SR-ID 513145009);
3. М. Драгичевић, *Понуда*, Правна ријеч, Бања Лука, година VI, бр. 20 /2009, стр. 599-612. (COBISS.SR-ID 513715132).
4. Д. Ћеранић, М. Драгичевић, *Споразумни раскид уговора о доживотном издржавању*, Правна ријеч, Бања Лука, година VII, бр. 24/2010, стр. 235-251.
5. М. Драгичевић, *Одговорност организатора путовања*, Гласник права, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, година II, бр. 1, 2011, стр. 37-51.(COBISS.SR-ID, 210462732).
6. М. Драгичевић, *Правно уређење спорта у Републици Српској*, Гласник права, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, година II, бр. 2, 2011, стр. 72-110. (COBISS.SR-ID, 210511884).
7. М. Драгичевић, *Одговорност за материјалне недостатке ствари*, Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, година II, бр. 1/2011, стр. 85-109. (COBISS.BH-ID 2754072).
8. М. Драгичевић, *Стварноправни положај страних лица у државама с територије бивше Југославије*, Правна ријеч, година VIII, бр. 29/2011, стр. 167-180.
9. М. Драгичевић, *Раскид или измјена уговора због промијењених околности*, Зборник радова Правног факултета у Нишу LX/2012, тематски број „Савремене тенденције у развоју правног система Републике Србије“, стр. 301-312. (COBISS.SR-ID 515457980) M52;
10. М. Драгичевић, *Застарјелост потраживања код уговора о промету роба и услуга*, Начела и вриједности Правног система – норма и пракса, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2012, стр. 227-240.
11. М. Драгичевић, *Уговорна казна*, Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, година III, бр. 2/2012, стр. 20 – 42.

12. М. Панић, Зборник радова „Владавина права и правна држава у региону“ рад *Заштита од клевете*, 2014, 595 -615.
13. М. Панић, *Посебна заштита породице, мајке, самохраног родитеља и дјетета у Републици Србији*, 363-381, Београд, 2014, Тематски зборник са четвртог националног конгреса о деци и наталитету „Србија – свећа која догорева.“
14. М. Панић, *Раскид уговора према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе*, Сарајево 24. и 25. 10. 2014, , 397 - 419, Прва међународна научна конференција „Изградња модерног правног система“ <http://ssrc.ibu.edu.ba/assets/ssrc/userfiles/files/pdf/Knjiga-Sazetaka-IMPS-SSRC-V3.pdf>.
15. М. Панић, *Право дјетета на живот*, Београд, 2015, 287-303, Тематски зборник са петог националног конгреса о дјечи и наталитету, „Буђење српског народа“.

2. Учесће на националним и међународним научним скуповима

1. Октобарски правнички дани, Бања Лука, 2009. године, *Понуда*, Правна ријеч, Бања Лука, година VI, бр. 20 /2009, стр. 599-612.
2. Октобарски правнички дани, Бања Лука, 2010. године, Д. Ћеранић, М. Драгичевић, *Споразумни раскид уговора о доживотном издржавању*, Правна ријеч, Бања Лука, година VII, бр. 24/2010, стр. 235-251.
3. Октобарски правнички дани, Бања Лука, 2011. године, М. Драгичевић, *Стварноправни положај страних лица у државама с територије бивше Југославије*, Правна ријеч, година VIII, бр. 29/2011, стр. 167-180.
4. Начела и вриједности Правног система – норма и пракса, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву са рефератом М. Драгичевић, *„Застарјелост потраживања код уговора о промету роба и услуга“*, 2012, стр. 227-240.
5. М. Панић, Зборник радова „Владавина права и правна држава у региону“ рад *Заштита од клевете*, 2014, 595 -615.
6. М. Панић, *Право на приватност, излагање на скупу, Међународни научни скуп „Однос права у региону и права Европске уније“* Пале, 24. 10. 2014.

7. М. Панић, *Раскид уговора према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе*, 397 – 419, Прва међународна научна конференција „Изградња модерног правног система“ Сарајево 24 и 25. 10. 2014.
8. М. Панић, *Право дјетета на живот*, Београд, 2015, 287-303, Тематски зборник са петог националног конгреса о дјечи и наталитету, „Буђење српског народа“, одржаног у јулу 2015. године у Александровцу.

2. ОЦЕНА РАДА (КРИТЕРИЈУМИ ПРАВИЛНИКА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ О ПРИЈАВИ, ИЗРАДИ И ОДБРАНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ, ПРИЛОГ, БР. 2, ТАЧКА 2.)

2.1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Када је у питању уговор о продаји то је један од најзначајнијих двострано-обавезних и теретних уговор у нашем праву. Продаја на даљину путем Интернета као најзначајнији вид електронске трговине прво се појавила у Сједињеним Америчким Државама, где се на годишњем нивоу оствари промет од неколико милијарди долара, а касније се проширила и на остале континенте. Према међународним подацима у свету од 30. јуна 2015. године постоји 3,270,490,584 корисника Интернета, од чега је у Европи само 18,5% од светске популације.

Ова тамо је нарочито актуелна због тога што је Република Србија кандидат за чланство у Европској Унији, те је с тога требало проверити да ли је законодавство Републике Србије усклађено са правом Европске Уније. У току писања рада у Републици Србији је донет нови Закон о заштити потрошача, те је итекако занимљиво било проверити да ли су његова решења усклађена са новом Директивом о правима потрошача Европске уније која је донета 2011. године. Иако Србија није још чланица Европске Уније на основу Споразума о стабилизацији и придруживању има обавезу да усклади своје право са правом Европске Уније. Нарочито су актуелни закони који су донети у овој области и у Србији као што су: Закон о електронској трговини, Закон о електронском потпису, те њихова усклађеност са Директивама Европске Уније, затим њихов однос према Закону о облигационим односима. У том контексту је посебно значајно и објављивање Нацрта Грађанског законика Србије из маја 2015. године, што је налагало и да се провере његова решења, односно да ли ће део који се односи на права потрошача бити обухваћен грађанским закоником, односно делом

који се односи на облигационе односе или ће бити регулисани посебним законом, јер су у упоредном праву поводом овог питања прихваћена различита решења.

Када је у питању коришћена литература, кандидаткиња је у обради свих делова рада а посебно оних који су везани за правне аспекте продаје на даљину путем интернета у највећем делу користила релевантну страну литературу. Од коришћене домаће литературе у овој области треба поменути магистарски рад из 2003. године, одбрањен на Правном факултету у Крагујевцу магистра Дубравке Стојановић, чији је ментор био проф. др Ненад Ђурђевић, "Закључење уговора о продаји путем Интернета". Значајни су такође и следећи магистарски радови и монографије: Закључење уговора, проф. др Миодрага Орлића, Закључивање уговора о продаји, проф. др Младена Драшкића, Заштита права потрошача, проф. др Миодрага Мићовића, Право информационе технологије, проф. др Предрага Димитријевића, Уговорно право међународне трговине, проф. др Младена Драшкића и проф. др Маје Станивуковића, као и многи други радови наведени у дисертацији у списку литературе.

Циљ рада је да се укаже на специфичности уговора о продаји на даљину путем Интернета у домаћем и у упоредном праву. Додатни циљ је указивање на потребу хармонизације уговорног права Републике Србије и Босне и Херцеговине са комунитарним правом. Практична вредност овог рада била би: сагледавање усклађености домаћег законодавства са поменутим директивима; приказ и анализа домаћег законодавства и законодавства држава бивших југословенских република, неких европских земаља и Сједињених Америчких Држава у области продаје на даљину путем Интернета; анализа правно релевантна питања који се јављају приликом закључења уговора о продаји на даљину путем интернета у пракси; анализа да ли је електронски потпис решио главне проблеме у електронском пословању; приказ судске праксе у упоредном праву која би послужила као значајна смерница и путоказ нашим судовима. Допринос правној науци израдом овог рада је у томе што су детаљно обрађена, уз коришћење упоредно правног метода, сва питања у вези специфичности уговора о продаји на даљину путем Интернета, као и анализирани правни аспекти електронске трговине, електронског потписа и начина закључења уговора о продаји путем Интернета, како са становишта теорије тако и ставова заузетих у судској пракси. Кандидаткиња је у том погледу у раду заузела и образложила јасна становишта о питањима о којима постоје дилеме у правној литератури и судској пракси. Заузети ставови и дате оцене могу послужити како законодавцу у Републици Србији и Босни и Херцеговини тако и судовима у даљем

унапређењу заштите потрошача приликом куповине робе на даљину, посебно путем интернета. У раду је указано и на предности које постоје приликом закључења уговора о продаји на даљину путем Интернета. У раду је нарочито објашњен поступак примене појединих закона на одређене области електронске трговине

2.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Комисија сматра да је докторска дисертација „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ кандидаткиње мр Милице Драгичевић резултат оригиналног научног рада у ужој грађанскоправној (нарочито облигационо право), а делом и привредноправној научној области.

У докторској дисертацији су правни аспекти продаје на даљину путем Интернета обрађени путем мултидисциплинарног приступа, с тим да је највећа пажња посвећена *B2C* моделу електронске трговине, посебно у светлу нових решења Закона о заштити потрошача Републике Србије и Републике Српске, Нацрта грађанског законика Србије, као и Директиве о правима потрошача у Европској унији. Кандидаткиња је у дисертацији предложила одређена решења за измене домаћег законодавства, с тим да је на крају сваког поглавља дала свој јасан став о проблемима које је обрађивала.

Када је у питању коришћена литература приликом израде је коришћена обимна литература, како домаћа тако и страна. Када је у питању судска пракса она је веома оскудна када су у питању одлуке домаћих судова, односно нема је. Кандидаткиња је зато приказала одређене значајне судске пресуде иностраних судова, а и неке одлуке Европског суда за људска права. Обимна литература омогућила је кандидаткињи да на квалитетан и јасан начин одговори на постављене хипотезе и да у потпуности сагледа специфичности проблема који се јављају приликом закључења уговора о продаји на даљину путем Интернета.

2.3. Преглед остварених резултата кандидаткиње у научној области

Мр Милица Драгичевић је објавила значај број радова из уже грађанскоправне научне области, односно облигационог права (ништави уговори, раскид уговора због материјалног недостатка, раскид уговора због промењених околности, понуда, уговорна казна, раскид уговора према Конвенцији Уједињених нација о међународној

продаји робе, заштита од клевете), затим бавила се и правима деце, односно посебном заштитом мајке, детета, самохраног родитеља, правом детета на живот, људским правима.

Нарочиту пажњу заслужују следећи радови кандидата који имају додирне тачке са темом дисертације, односно у којима су обрађена питања која имају одређену примену и код уговора о продаји на даљину, укључујући и продају путем интернета:

1. М. Драгичевић, *Понуда*, Правна ријеч, Бања Лука, година VI, бр. 20 /2009, стр. 599-612.

У наведеном раду кандидаткиња је указала на проблем разликовања понуде од других уговорних иницијатива као што су: преговори и позив да се учини понуда. Указано је на решења Начела европског уговорног права, Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе и нових Закона о облигационим односима које су донеле бивше југословенске републике. Предложена је у том правцу измена Закона о облигационим односима, која би била у складу са решењем Конвенције УН о међународној продаји робе, да се јасно разликује опозив и повлачење понуде, како је то на пример јасно дефинисано у хрватском Закону о обвезним односима. С обзиром да се упућује на сходну примену одредби Закона о облигационим односима ово би се могло применити и на продају на даљину путем Интернета. Овде је и приказана домаћа судска праска која се односи на ово питање, а не само теоријски приступ.

2. М. Драгичевић, *Раскид или измјена уговора због промијењених околности*, Зборник радова Правног факултета у Нишу LX/2012, тематски број „Савремене тенденције у развоју правног система Републике Србије“, стр. 301-312. (COBISS.SR-ID 515457980)

У овом раду кандидаткиња говори о значајном институту из области уговорног права који се јавља код двостраних уговора са трајним престацијама и о његовом односу са решењем из Општих узанси за промет робом из 1954. године. Кандидаткиња сматра да би требало изменити Закон о облигационим односима и вратити се на решења из Општих узанси за промет робом, као што је то учињено у Закону о обвезним односима Хрватске и донекле у Закону о облигационим односима из Црне Горе, нарочито у оном делу који се односи на дефинисање промењених околности и регулисање права и једне и друге уговорне стране у ситуацији када се једна од њих позива на промењене околности. Према Закона о облигационим односима раскид уговора може да тражи само погођена страна, док измену уговора друга страна која жели да одржи уговор на снази. Према узору на Опште узансе за промет робом требало би предвидети правило да погођена страна има право на

измену или раскид уговора у случају промењених околности, а не само на раскид. Затим треба регулисати у том случају која права има друга страна која није погођена промењеним околностима. Ова правила би требала такође ускладити и са Начелима европског уговорног права, за која многи сматрају да представљају увод у Европски грађански законик.

3. М. Драгичевић, *Застарјелост потраживања код уговора о промету роба и услуга*, Начела и вриједности Правног система – норма и пракса, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2012, стр. 227-240.

У овом раду кандидаткиња указује на проблеме који су се јавили у судској пракси приликом примене чл. 374. Закона о облигационим односима који регулише застарелост потраживања код уговора о промету роба и услуга. Према поменутом члану, међусобна потраживања правних лица из уговора о промету роба и услуга, као и потраживање накнаде за издатке учињене у вези с тим уговорима, застаревају за три године. Застаревање тече одвојено за сваку испоруку робе, извршени рад или услугу. Према чл. 25. ст. 2 Закона о облигационим односима уговори у привреди су уговори који предузећа и друга правна лица која обављају привредну делатност, као и имаоци радњи и други појединци који у виду регистрованог занимања обављају неку привредну делатност закључују међу собом у обављању делатности које сачињавају предмете њиховог пословања или су у вези са тим делатностима. Међутим, према одредби чл. 374 Закона о облигационим односима трогодишњи рок застарелости не би се могао примењивати на међусобна потраживања предузетника и правних лица, као ни на међусобна потраживања предузетника, која застаревају у општем року застарелости од десет година. Кандидаткиња сматра да би требало мењати Закон о облигационим односима и прихватити решење из Преднацрта Грађанског законика Србије према којем се трогодишњи рок застарелости односи на међусобна потраживања из привредних уговора које поред правних лица закључују и појединци коју у виду регистрованог занимања обављају привредну делатност.

4. М. Панић, *Право на приватност*, реферат на Међународном научном скупу „Однос права у региону и права Европске уније“, Пале, 24. 10. 2014.

Када је у питању право на приватност, оно представља једно од темељних људских права чија повреда доводи до накнаде штете, али исто тако повлачи и кривичну одговорност. С обзиром да је право на приватност предвиђено низом, како међународних, тако и домаћих аката, (Уставом Републике Србије, Уставом Републике Српске, Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода,

Универзалном декларацијом о људским правима, Конвенцијом Савета Европе о заштити лица с обзиром на аутоматску обраду личних података и Додатним Протоколом уз Конвенцију за заштиту лица с обзиром на аутоматску обраду личних података у вези надзорних органа и међународне размјене података, Конвенцијом о високотехнолошком криминалу, Директивом 95/46/ЕЦ Европског Парламента и Савета о заштити појединаца у вези са обрадом података о личности и слободном кретању таквих података, Директивом 97/66/ЕЦ Европског Парламента и Савета о обради података о личности и заштита приватности у телекомуникационом сектору и Директивом 2002/58/ЕЦ Европског парламента и Савета о обради података о личности и заштити приватности у сектору електронских комуникација, Директивом 2009/136/ЕЦ о измјени Директиве 2002/22/ЕЗ о универзалним услугама и правима корисника с обзиром на електронске комуникацијске мреже и услуге, Директиве 2003/98/ЕЗ о поновној употреби информација из јавног сектора, која је мијењана Директивом 2013/37/ЕУ, Уредбе (ЕЗ) 2006/2004 о сарадњи између националних тијела о сарадњи између националних тијела одговорних за провођење закона о заштити потрошача, Повеље о основним правима у Европској унији, Законом о заштити личних података Босне и Херцеговине, Законом о слободи приступа информацијама Републике Српске, Законом о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини, у Србији Законом о заштити података о личности, Законом о слободном приступу информација од јавног значаја, Законом о тајности података), о његовом значају посебно не треба ни говорити. Кандидаткиња је указала на то да уколико је повређено право на приватност услед неких преварних радњи, као што је недозвољено пресретање електронске комуникације, нарочито финансијске трансакције, постоји између осталог накнада штете из Закона о облигационим односима.

5. М. Панић, *Раскид уговора према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе*, Сарајево, 24 и 25. 10. 2014, стр. 397 - 419, Прва међународна научна конференција „Изградња модерног правног система“ <http://ssrc.ibu.edu.ba/assets/ssrc/userfiles/files/pdf/Knjiga-Sazetaka-IMPS-SSRC-V3.pdf>, и [https://www.dropbox.com/s/zzbxq4yc8jafhly/ZBORNIK%20RADOVA%20IMPS%20\(06.07.2015\).pdf?dl=0](https://www.dropbox.com/s/zzbxq4yc8jafhly/ZBORNIK%20RADOVA%20IMPS%20(06.07.2015).pdf?dl=0).

У овом раду кандидаткиња указује на основну разлику између Закона о облигационим односима и Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе када је у питању раскид уговора, јер се у Конвенцији као услов за раскид уговора тражи да је наступила битна повреда уговора, што није случај у нашем праву. У

Преднацрту Грађанског законика Србије, из 2009. године, књига друга која се односи на облигационе односе, налази се одредба у чл. 505, према којој је предвиђено да се на међународну трговачку продају примењује Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године, када су испуњени услови за примену предвиђену том Конвенцијом. У Скици за законик о облигацијама и уговорима професора Михаила Константиновића налазила се одредба која је везивала раскид двостраних уговора за битну повреду уговора, али то није ушло у коначну верзију Закона о облигационим односима. У Преднацрту Грађанског законика Србије унета је одредба која се односе на битну повреду уговора. Поверилац може изјавити да раскида уговор кад неиспуњење обавезе представља битну повреду уговора. Битна повреда уговора постоји кад неиспуњење уговорне обавезе од стране дужника проузрокује такву штету повериоцу која га суштински лишава користи коју је од уговора оправдано очекивао или услед које се за повериоца сврха уговора не може остварити. Кандидаткиња сматра да је предложено решење прихватљиво за наше право.

2.4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра како докторска дисертација кандидаткиње мр Милице Драгичевић под називом „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ у целости испуњава услове у погледу обима и квалитета рада с обзиром на пријављену тему. Кандидаткиња је испунила очекивања везано за сложеност теме и значај рада и на јасан и аргументован начин дала свој допринос у погледу ове теме.

2.5. Приказ структуре и садржаја израђене докторске дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње мр Милице Драгичевић, под насловом „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ обухвата 369 страница текста формата А4, стандардног прореда и величине слова, од чега су 343 странице текста, 2 странице скраћеница, 5 страница правних извора, 18 страница коришћене литературе, која обухвата 280 библиографских јединица заједно са интернет изворима.

САДРЖАЈ

УВОД	6
ПРВИ ДИО: ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИНА И ИНТЕРНЕТ	
1. Електронска трговина.....	13
1. 1. Модели електронске трговине.....	21
1. 2. Електронска трговина и електронско пословање.....	29
1. 3. Однос класичне и електронске трговине.....	38
1. 4. Предности и недостаци електронске трговине.....	41
1. 5. Системи плаћања у електронској трговини.....	46
2. Интернет.....	57
2. 1. Појам и значај Интернета.....	57
2. 2. Приступ Интернету.....	61
2. 3. Организација мреже.....	65
2. 4. Правна регулатива Интернета.....	68
2. 5. Закључак.....	71
ДРУГИ ДИО: ИЗВОРИ ПРАВА ЗА ПРОДАЈУ НА ДАЉИНУ ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА	
1. Међународна регулатива.....	73
1. 1. Регуллатива Уједињених нација.....	73
1. 2. UNCITRAL Модел Закона о електронској трговини.....	74
1. 3. Модел Закона о електронским потписима.....	77
1. 4. Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе.....	77
1. 5. Конвенција о употреби електронских комуникација у међународним уговорима.....	79
1. 6. Аутономни извори.....	82
2. Регуллатива Европске уније.....	84
2. 1. Директива о електронској трговини.....	87
2. 2. Директива о електронским потписима.....	88
2. 3. Директива о правима потрошача.....	90
3. Регуллатива појединачних националних правних система.....	92
3. 1. Сједињене Америчке Државе.....	92
3. 2. Велика Британија.....	95
3. 3. Њемачка.....	97

3. 4. Француска.....	99
3. 5. Италија.....	102
3. 6. Руска Федерација.....	103
3. 7. Босна и Херцеговина.....	105
3. 8. Република Хрватска.....	107
3. 9. Република Црна Гора.....	108
3. 10. Република Македонија.....	109
3. 11. Република Словенија.....	110
4. Законодавство Републике Србије.....	110
4. 1. Закон о електронској трговини.....	111
4. 2. Закон о електронском документу.....	115
4. 3. Закон о електронском потпису.....	120
4. 4. Закон о заштити потрошача.....	125
ТРЕЋИ ДИО: УГОВОР О ПРОДАЈИ НА ДАЉИНУ ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА	
1. 1. Појам уговора о продаји на даљину.....	130
1. 2. Правне карактеристике уговора о продаји на даљину путем Интернета.....	140
1. 3. Модалитети продаје на даљину.....	142
1. 4. Појам и пуноважност електронских уговора.....	145
1. 5. Врсте уговора који се закључују путем Интернета	148
2. Закључење уговора о продаји на даљину коришћењем Интернета.....	159
2. 1. Уговори које се не могу закључити путем Интернета.....	161
2. 2. Дужност обавјештавања прије закључења уговора.....	165
2. 2. 1. Дужност обавјештавања код уговора о продаји робе или пружању услуга.....	165
2. 2. 2. Дужност обавјештавања код уговора на даљину.....	169
2. 2. 3. Дужност претходног обавјештавања код електронске трговине.....	177
2. 3. Формални захтјеви за уговоре на даљину.....	184
2. 4. Понуда код продаје на даљину путем Интернета.....	191
2. 4. 1. Појам понуде.....	191
2. 4. 2. Понуда и друге уговорне иницијативе	194
2. 4. 3. Понуда коју прате општи услови пословања.....	201
2. 4. 4. Услови за пуноважност понуде.....	206
2. 4. 5. Правно дејство понуде.....	209
2. 4. 6. Форма понуде	215

2. 5. Прихватање понуде.....	217
2. 5. 1 Појам прихватања понуде.....	218
2. 5. 2. Начини изражавања прихватања понуде.....	221
2. 5. 3. Садржина прихвата понуде.....	231
2. 5. 4. Форма прихватања понуде.....	236
2. 6. Вријеме закључења уговора.....	237
2.6. 1. Закључење уговора између присутних лица.....	238
2. 6. 2. Закључење уговора између одсутних лица.....	240
2.7. Мјесто закључења уговора.....	247
 3. Право потрошача на одустанак од уговора о продаји на даљину путем Интернета	 249
3. 1. Рачунање рокова за одустанак потрошача од уговора.....	249
3. 2. Остваривање права на одустанак од уговора.....	253
3. 3. Правне посљедице одустанка од уговора.....	256
3. 4. Посљедице коришћења права на одустанак од уговора на повезане уговоре.....	 264
3. 5. Изузеци од права на одустанак од уговора на даљину.....	266
4. Извршење и испорука.....	270
5. Прелаз ризика.....	278
6. Електронски потпис.....	281
6. 1. Појам и значај електронског потписа.....	281
6. 2. Врсте електронских потписа.....	285
6. 3. Однос електронског и својеручног потписа.....	290
6. 4. Електронски сертификати и сертификациона тијела.....	295
7. Повреда приватности на Интернету.....	301
8. Интернет деликти.....	314
 9. Одређивање мјеродавног права за уговор о продаји на даљину путем Интернета и међународна надлежност.....	 316
ЗАКЉУЧАК.....	322
СПИСАК СКРАЋЕНИЦА.....	344
СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ.....	346

Докторска дисертација поред Увода и Закључка има три дела.

У уводу (стр. 6 – 12) се говори укратко о анализи правних аспеката продаје на даљину путем Интернета, односно о питањима којима ће се кандидат бавити у току израде докторске дисертације. Даље се говори о основним дефиницијама уговора на даљину и уговора о продаји и о средствима комуникације на даљину. Указује се укратко о ономе што је предмет излагања.

У првом делу (стр. 13-73) се разматрају питања појма електронске трговине, њеног историјског развоја, односа електронске трговине и електронског пословања, односа електронске и класичне трговине, предности и недостатака електронске трговине, њеним формама, системима плаћања у електронској трговини. Такође се говори и о Интернету, о праву на приступ Интернету, његовом значају, техничким претпоставкама за његово коришћење. Интернет, база везе за међународну електронску трговину, је облик повезаних мрежа преко електронских уређаја, односно компјутера. Може му се приступити путем *World Wide Weba* и користи путем истоименог протокола (интернет протокол = *IP*) за транспорт података и порука било где у свету и дозволити комуникацију између страна на великој удаљености. Укратко се говори и о десет Интернет права и принципа на основу којих се мора заснивати управљање Интернетом.

У другом делу (стр. 73-130) кандидаткиња се бави изворима права за закључење продаје на даљину путем Интернета, како на међународном и националном нивоу, те на нивоу ЕУ. На крају се говори о изворима права у овој области у Републици Србији. Што се тиче међународне регулативе у овој области Комисија Уједињених нација за међународно трговинско право (*United Nations Commision on International Trade Law*) – *UNCITRAL* оформила је радну групу за електронску трговину, која је 1996. године донела Модел закона о електронској трговини и Модел закона о електронским потписима из 2001. године. Такође важно је поменути Конвенцију о употреби електронских комуникација у међународним уговорима која је донесена 2005. године. Од посебног значају су и Начела међународних трговинских уговора (Начела *UNIDROIT* – *UCP*). Она су усвојена 1994. године од стране Међународног института за унификацију приватног права (*UNIDROIT*), а ревидирана су 2004. и 2010. године.

У Европској унији (ЕУ) питања продаје на даљину су регулисана: Директивом 2000/31 о електронској трговини, Директивом 99/93 о електронском потпису и Директивом о правима потрошача 2011/83/ЕУ. У овом контексту важно је поменути и Начела европског уговорног права, која по многима правницима представљају увод у

Европски грађански законик. У праву Републике Србије правне норме које се односе на продају на даљину садржане су у: Закону о заштити потрошача, Закону о електронском потпису, Закону о електронској трговини и у Закону о електронском документу.

У трећем делу (стр. 130-322) кандидаткиња говори о појму и карактеристикама уговора о продаји на даљину путем Интернета. Овде се разматра, пре свега, појам уговора о продаји на даљину. Затим се говори о дужности обавештавања пре закључења уговора: код уговора о продаји робе или пружању услуга, затим код уговора на даљину, те код електронске трговине. Говори се и о формалним захтевима за закључење уговора на даљину. Затим се анализира закључење уговора о продаји на даљину путем Интернета. Овде се кандидаткиња бави питањима која се односе на пуноважност електронских уговора, уговорима који се не могу закључити путем Интернета и о врстама Интернет уговора. Анализирају се следећа питања: појам понуде, њена правна природа, разграничење понуде од других уговорних иницијатива, понуда коју прате општи услови пословања, елементи понуде, њена правна дејства, форма. Обрађена је и анализа понуде у упоредном праву. Код закључења уговора о продаји на даљину путем Интернета поставља се низ правно релевантних питања као што су: да ли се уговор уопште може пуноважно закључити путем Интернета, начин његовог закључења и правне последице, тешкоће приликом разликовања понуде од позива да се учини понуда, да ли је могућ опозив понуде, време и место закључења уговора, форма уговора, уговори који се не могу закључити у електронској форми, да ли се у овом случају могу применити правна правила закона који регулишу облигационе односе, заштита потрошача, опорезивања електронске трговине, клаузуле о општим условима пословања и низ других питања. Затим постављају се питања везана за појам прихватања понуде, начине изражавања прихватања понуде, садржини изјаве о прихватању понуде, те форму изјаве о прихватању понуде. Даље се говори и о престанку уговора о продаји на даљину путем Интернета. Разматрају се права потрошача на одустанак од уговора, о остваривању овог права и о правним последицама одустанка од уговора. Указују се и на изузетке од права на одустанак од уговора на даљину. На крају се разматрају питања извршења и испоруке робе код уговора о продаји на даљину и прелаз ризика, интернет деликтима и заштиту личних података.

У овом делу се говори и о електронском потпису. Кандидаткиња се бавила следећим питањима: појмом електронског потписа, његовим значајем, криптографијом, врстама електронског потписа, односом електронског и својеручног

потписа, електронским сертификатима и сертификационим телима. Посебан проблем при електронском уговарању и закључењу електронских уговора је отежано утврђивање идентитета уговорне стране и веродостојност садржине документа, чему је у раду посвећена посебна пажња.

Наравно, у овом делу посебна пажња је посвећена и решењима нове Директиве о правима потрошача 2011/83/ЕУ, да би се видело да ли је нови Закон о заштити потрошача Србије и нови Закон о заштити потрошача Републике Српске усклађен са правом ЕУ. У току писања ове докторске тезе у Србији је донет нови Закон о заштити потрошача, па је посебна пажња посвећена усклађености новог Закона о заштити потрошача са правом ЕУ. Посебна пажња је посвећена и новим законима који регулишу ову област а донети су у бившим југословенским републикама, сада посебним државама. Један од циљева рада био је и да се изврши поређење решења држава – бивших југословенских република у погледу уговора о продаји на даљину да би се указали које је најприхватљивије. Указује се и на специфичности уговора о продаји на даљину, који је регулисан новим Закон о заштити потрошача Србије у односу на класична правила уговора о продаји, која су регулисана Законом о облигационим односима. У Републици Србији у процесу је доношење новог Грађанског законика, па је указано и на његова решења.

И на крају, у закључку (стр. 322-344) су дате основне идеје аутора везане за овај рад и исказани најважнији ставови аутора који се односе на правне аспекте продаје на даљину путем Интернета. Указано је на могућност доношења нових решења у виду измена постојећих закона који регулишу ову област, како у Србији, тако и у Републици Српској.

2.6. Научни резултати докторске дисертације

Мр Милица Драгичевић је на основу детаљне анализе предмета докторске дисертације дошла до научних резултата значајних за облигационо право, за праксу домаћих судова кроз праксу иностраних судова и неких Одлука Европског суда за људска права. Укратко ће се навести само неки од научних резултата до којих је кандидаткиња стигла :

1. Кандидаткиња дефинише посебно уговор о продаји, а посебно уговор о продаји на даљину и указује на нелогичност у дефиницији уговора о продаји из Закона о заштити потрошача у Србији, у односи на решење из Закона о облигационим односима. У Закону о заштити потрошача Србије уговор о продаји се дефинише

уговор као сваки уговор којим продавац преноси или се обавезује да пренесе својину на роби потрошачу, а потрошач плаћа или се обавезује да плати цену, укључујући и уговор који за предмет има и продају робе и пружање услуге. Уговор на даљину је уговор закључен између трговца и потрошача у оквиру организоване продаје или пружања услуга на даљину без истовременог физичког присуства трговца и потрошача, искључивом употребом једног или више средстава комуникације на даљину до тренутка закључења уговора, укључујући и сам тренутак закључења. Ово решење је у складу са оним из Директиве о правима потрошача, али у нашем праву није својствено да се уговором преноси право својине, јер уговор је само правни основ. Особеност Закона о заштити потрошача Републике Српске је та да нису дате посебно дефиниције уговора на даљину, а посебно продаје, већ дефиниција продаје на даљину путем Интернета, што није у складу са решењем Директиве о правима потрошача те то треба ускладити;

2. Интернет представља кључно средство за све веће закључење уговора о продаји на даљину. О великом значају Интернета нам говори и податак да према подацима од 30. јуна 2015. године у свету постоји 3,270,490,584 корисника Интернета и тај број је стално у порасту. Када је у питању Република Србије то нам потврђују и подаци Завода за статистику Србије;

3. Предности електронске трговине, и продаје на даљину путем Интернета као њеног најзначајнијег вида су вишеструке и све је већи број корисника који купују путем Интернета, јер на тај начин можете да дођете до робе коју не можете да купите у слободној продаји;

4. Највише критика које се упућују продаји на даљину путем Интернета односи се на злоупотребе плаћања путем кредитне картице на Интернету, међутим тај проблем може се превазићи плаћањем поузећем када се прими роба брзом поштом, или плаћање посебним картицама за Интернет куповину на којој се остави новчани износ довољан само за ту куповину или путем Pay Pall.

5. Што се тиче извора права за регулисање продаје на даљину путем Интернета кандидаткиња сматра да су решења позитивних прописа у Републици Србији углавном усклађена са правом Европске уније, али да то није случај са правом Републике Српске, нарочито Законом о заштити потрошача који треба ускладити са правом Европске уније.

6. Када је у питању уговор о продаји на даљини кандидаткиња истиче да га треба јасно разликовати од уговора о услугама који је сваки уговор осим купопродајног уговора, према којем трговац испоручује или се обавезује испоручити

услугу потрошачу, а потрошач плаћа или се обавезује платити њезину цену, зависно од главне сврхе уговора.

7. Када су у питању електронски уговори, признаје се пуноважност закључених електронских уговора.

8. Када су у питању посебне врсте уговора који се закључују путем Интернета посебна правила се примењују када су у питању потрошачки уговори закључени између трговца и потрошача, код модела В2С електронске трговине.

9. Постоје и одређени уговори који се не могу закључити путем Интернета, а то је регулисано Законом о електронском документу, Законом о електронском потпису и Законом о електронској трговини и ти закони су усклађени.

10. Када су у питању уговори о продаји на даљину путем Интернета који се закључују као потрошачки уговори постоје посебна правила која се тичу: дужности обавештења пре закључења уговора на даљину, формални захтеви за уговоре на даљину, право потрошача на одустанак од уговора, последице коришћења права на одустанак од уговора на повезане уговоре, изузеци од права на одустанак од уговора на даљину. Када су у питању претходна обавештења пре закључења уговора о продаји на даљину кандидаткиња сматра да их је превише али то је решење у Закону о заштити потрошача у складу са Директивом о правима потрошача ЕУ.

11. Посебно је указано на проблем разликовање понуде од позива да се учини понуда када је у питању продаја на даљину путем Интернета. Тако према чл. 180. ст. 1. Нацрта грађанског законика Србије слање каталога, ценовника, тарифа и других обавештења, као и огласи учињени штампом, лецима, радиом, телевизијом, електронским путем или на који други начин не представљају понуду за закључење уговора, него само позив да се учини понуда под објављеним условима. Кандидаткиња је мишљења да је ово решење сасвим прихватљиво за домаће право, пошто је то је прихваћено и у Конвенцији о употреби електронских комуникација у међународним уговорима - *CUECIC*.

12. Понуда са квалификованим електронским потписом испуњава захтев писмене форме понуде онда када се писмена форма поставља као услов пуноважности уговора, јер према чл. 10. Закона о електронском потпису Србије квалификовани електронски потпис у односу на податке у електронском облику, има исто правно дејство и доказну снагу као и својеручни потпис и печат,

13. Када је у питању време закључења електронских уговора у домаћем праву је прихваћена теорија пријема. То одговара одредби чл. 15. ст. 1 Закона о електронској трговини Србије којом је утврђено да је уговор у електронском облику

закључен онога тренутка када понуђач прими електронску поруку која садржи изјаву понуђеног да прихвата понуду.

2.7. Применљивост и корисност резултата у теорији и пракси

Када је у питању тема докторске дисертације „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ није нам познато да је у скорије ова тема обрађивана од стране неког аутора. Значај ове теме за теорију и праксу је у томе што је у овом раду обрађена посебно међународна продаја на даљину путем Интернета, посебно продаја која се одвија у оквиру једне земље, како у моделу B2B, тако и у B2C електронске трговине. Затим посебно је указано на усклађеност права Републике Србије и Републике Српске са правом Европске уније као један од предуслова за улазак у Европску Унију. Посебна пажња је указана потрошачким уговорима и решењима из Закона о заштити потрошача Републике Србије и Републике Српске. Значај се огледа и у упоредно правној анализи прописа који се односи на ову област, а исто тако указано је и на нека спорна теоријска питања у овој области.

2.8. Начини презентовања резултата научној јавности

Резултати докторске дисертације ће се презентовати путем излагања на научним скуповима, као и путем објављивања у часописима, како у земљи тако и у иностранству. Мр Милица Драгичевић је о једном врло уском сегменту свог истраживања из докторске дисертације већ известила на међународном научном скупу који је одржан октобра 2014. године на Правном факултету на Палама.

3. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласна у оцени да је докторска дисертација мр Милице Драгичевић под називом „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ подобна за јавну одбрану.

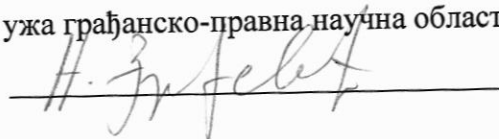
4. ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу изнете оцене рада, Комисија сматра да докторска дисертација мр Милице Драгичевић под називом „Правни аспекти продаје на даљину путем Интернета“ у потпуности испуњава услове за јавну одбрану и предлаже Наставно – научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати овај Извјештај и одобри јавну одбрану докторске дисертације.

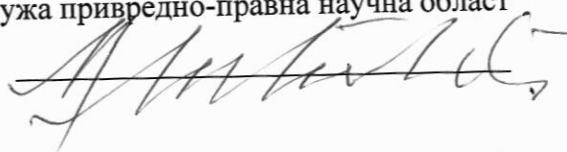
Крагујевац – Подгорица

12. 10. 2015

проф. др Ненад Ђурђевић
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу
ужа грађанско-правна научна област

проф. др Миодраг Мићовић
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу
ужа привредно-правна научна област

проф. др Снежана Миладиновић
редовни професор Правног факултета у Подгорици
Универзитета Црне Горе
ужа научна област Облигационо право

